

Є. І. Яницький,
студент факультету
іноземних мов
О. В. Гладка,
кандидат педагогічних
наук, доцент
Криворізький державний
педагогічний університет

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Яницький Є. І., Гладка О. В. Диференціація процесу навчання іноземної мови у середній школі.

У статі розкрито важливість впровадження диференційованого навчання на уроках іноземної мови у середній школі. Основну увагу приділено шляхам застосування диференційованого навчання на уроках іноземної мови, що ґрунтуються на індивідуальних особливостях учнів середнього етапу навчання. Надано методичні рекомендації щодо впровадження диференційованого навчання у процес викладання іноземної мови у середній школі.

Ключові слова: диференційоване навчання, учень, іноземна мова, індивідуальні здібності.

Яницький Е. И., Гладкая Е. В. Дифференциация процесса обучения иностранному языку в средней школе.

В статье раскрыта важность внедрения дифференцированного обучения на уроках иностранного языка в средней школе. Основное внимание уделено путям применения дифференцированного обучения на уроках иностранного языка, основанным на индивидуальных особенностях учеников среднего этапа обучения. Даны методические рекомендации по внедрению дифференцированного обучения в средней школе.

Ключевые слова: дифференцированное обучение, ученик, иностранный язык, индивидуальные особенности.

Yanytskyi Ye., Hladka O. Differentiation of the process of teaching a foreign language in middle school.

The article deals with the importance of implementing differentiated approach into the process of teaching middle-school students. The aim of the article is to highlight the ways of differentiation in a foreign language classroom, which is based on individual abilities of middle-school students. The methodological recommendations for implementing differentiated approach are presented.

Key words: differentiated approach, pupil, foreign language, individual abilities.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямків розвитку освіти, визначених «Державною національною програмою «Освіта» («Україна ХХІ століття»)) є «відбір і структурування навчально-виховного матеріалу на засадах диференціації та інтеграції, забезпечення альтернативних можливостей для одержання освіти відповідно до індивідуальних потреб та здібностей» [2]. Виходячи із цього, завдання сучасного вчителя іноземної мови насамперед полягає у пошуку шляхів розподілу навчального матеріалу у такий спосіб, щоб кожен учень незалежно від можливостей та здібностей отримав максимальну користь від заняття та оволодів необхідною інформацією. Отже, величезного значення набуває впровадження у сучасну шкільну практику викладання іноземної мови диференційованого навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання диференційованого навчання розглядали такі педагоги, як Б. Блум, О. Гладка, С. Дразниця, О. Дразниця, М. Енглехарт, Д. Кратвол, Е. Мілліс, О. Наливайко, К. Томлінсон, Е. Ферст, Н. Флемінг, У. Хіл тощо, які вказують на нагальну необхідність впровадження диференційованого підходу до навчання сучасних школярів. Попри те, що у методиці викладання іноземних мов висвітлено чимало аспектів впровадження диференційованого навчання на різних етапах, у різних типах навчальних закладів, проблема диференціації процесу навчання іноземної мови у середній школі не була об'єктом спеціального дослідження і донині не отримала належного теоретичного обґрунтування.

Мета дослідження полягає у запропонуванні методичних рекомендацій з упровадження диференційованого навчання у процес викладання іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі роль освіти незаперечна, але у зв'язку із тим, що наразі великого значення набуває індивідуальний підхід до учнів, розвиток їхнього критичного мислення, слідування за їхніми нахилами та здібностями, диференційоване навчання є як ніколи актуальним.

Головна ідея диференційованого підходу — впровадити такий підхід та переконатись, що всі учні одного колективу засвоїли найнеобхідніші знання та навички. Вчитель повинен використовувати різні методи навчання, щоб допомогти учням опанувати їх [6].

Актуальність проблеми зумовлена тим, що диференційований процес навчання — це широке використання різних форм, методів навчання й організації навчальної діяльності на основі результатів психолого-педагогічної діагностики навчальних можливостей, схильностей, здібностей учнів. Використання цих форм і методів, одним з

яких є рівнева диференціація, що ґрунтується на індивідуальних особливостях учнів, створює сприятливі умови для розвитку особистості в особистісно-орієнтованому освітньому процесі.

Згідно К. Томлінсона, вчителі можуть диференціювати навчання за чотирма параметрами: 1) змістом, 2) процесом, 3) продуктом та 4) середовищем навчання. Ця модифікація передбачає розуміння викладачем студентських потреб — готовності, інтересів учнів та профілю навчання [8].

Диференціація на уроках іноземної мови впливає на всі складові процесу навчання, але основні зміни включають: практику (подання інструкцій), процес (план уроку), продукт (робота, яку учні повинні виконати), зміст (матеріали, з якими учні мають вчитися), оцінювання (спосіб, яким вчитель визначає успішність учнів) та групування (влаштування учнів у класі) [7].

Варто також зазначити важливість таксономії Блума (Bloom's Taxonomy) — корисної і перевіреної часом моделі для вивчення та диференціації рівнів навчальних завдань та дискусійних питань з усіх предметів. Це уможливорює вчителю дивитись на інструктаж через призму завдання. Таксономія Блума включає шість рівнів (від найнижчого до найвищого): Знання, Розуміння, Застосування, Аналіз, Синтез, Оцінка [5].

Залежно від указаних мотиваційних позицій диференціація навчання поділяється на рівневу і профільну. Рівнева диференціація — це диференціація за здібностями та успішністю в навчанні, а профільна — за нахилами та інтересами [2, с. 110].

Дуже важливо завжди мати на увазі, що у будь-якому учнівському колективі завжди будуть діти, які швидко засвоюють матеріал, та ті, кому потрібно більше часу та зусиль, щоб оволодіти певними знаннями та навичками. Особливо цього потребують учні зі зниженою здатністю до навчання, адже їм важче засвоювати матеріал та швидко переходити від однієї теми або роду заняття до іншого. Але в той же час такий підхід допомагає давати знання учням із більш високим ступенем засвоєння знань.

Необхідно пам'ятати, що навчальний матеріал на різних ступенях навчання в одному й тому ж класі може бути засвоєний по-різному: деякі учні засвоюють лексику через добре розвинену механічну пам'ять, в інших — більш розвинене слухове сприйняття.

У кожний віковий період в учнів формуються певні особливості, зокрема психологічні, властиві тій чи тій соціальній групі. Незважаючи на один й той самий вік, учні все одно відрізняються один від одного

деякими здібностями та особливостями, розвитком як фізичним, так і духовним, адже у кожного є свої власні інтереси, захоплення, схильність до окремих дисциплін, видів роботи та завдань. Отже, ми отримуємо клас, що складається з учнів різного рівня підготовки, знань, успішності, з індивідуальними особливостями уваги та пам'яті і ставленням до різних предметів, що теж є досить важливим [3].

Варто також зауважити, що саме у цьому віці в учнів середньої ланки школи починається вибіркове ставлення до предметів, формуються власні погляди та думка про ті чи ті речі. Учні готові виражати цю думку, якщо їх вмотивувати. Основна особливість розумової діяльності учня середньої школи — здатність до абстрактного мислення. Також розвивається мовлення учнів та його зв'язність, тому важливо відповідально підійти до цих змін і правильно розвивати уміння та навички учнів.

Урахування відмінностей сприяє особистісному розвитку учнів і відповідає сутності і цілям загального та середнього рівнів освіти.

Опанування учнями знань, умінь, навичок та необхідного програмного мінімуму — мета диференційованого підходу до учнів на різних етапах навчання.

Постійне дотримання на всіх етапах навчального процесу «єдності вимог» до всіх учнів без урахування особливостей їхнього індивідуально-психологічного розвитку призупиняє їхнє нормальне навчання, стає причиною відсутності навчальних інтересів [10].

Під час проведення уроків іноземної мови вчителю, безумовно, треба враховувати багато факторів та особливостей дітей, що були описані вище. Але ще один аспект застосування диференційованого навчання — визначення стилю навчання учнів, який у кожного свій.

Модель стилів навчання *VAK* (*Visual, Auditory, Kinesthetic*) була розроблена психологами ще у 1920-ті роки з метою класифікувати найпоширеніші способи навчання людей. Відповідно до моделі, більшість із нас вважає за краще вчитися одним із трьох способів: візуальним, аудіальним чи кінестетичним [11].

У дослідженнях Ніла Д. Флемінга та Коліна Е. Мілліса було запропоновано *VARK-модель* навчання, що включала ще один стиль — *Reading/Writing* (Читання/Письмо). Ці різні стилі навчання були визначені після тисяч годин аудиторного спостереження. Автори також створили супровідну анкету для викладачів, щоб допомогти учням визначити та зрозуміти власні схильності до навчання [10].

Візуальний стиль (*Visual*) відзначається наданням переваги учнем читанню текстів, ніж слуханню; використанню таблиць та схем для

розуміння ідей та концепцій; необхідністю бачити інформацію на дошці. Також таким студентам важливо мати вчителя у полі зору, вони можуть задавати багато питань для уточнення певного поняття.

Для того, щоб якомога ефективніше залучити учнів з перевагою візуального стилю, вчитель може використовувати різноманітні схеми, малюнки; організувати інформацію, використовуючи кольори, свої записи, таблиці та схеми, наводити приклади питань.

Аудіальний (*Auditory*). Учні, які схильні до цього стилю навчання, як правило, поглинають інформацію краще, коли предмет підсилений звуком [9]. Найкраще вони навчаються слухаючи; добре засвоюють матеріал із відео; дотримуються словесних інструкцій краще, ніж письмових; схильні постійно говорити, розмовляти із самими собою; не можуть працювати, якщо навколо дуже багато шуму.

Оскільки таким студентам іноді важко мовчати тривалий період часу, необхідно залучати своїх слухачів до роботи, наприклад, попросивши їх повторити нові поняття. Важливо залучати їх до групових дискусій. Дуже корисним інструментом взаємодії із слухачами є перегляд відео та використання музики чи аудіозаписів [9].

Кінестетичні (*Kinesthetic*) або «тактильні» учні навчаються у контакті із предметами навколишнього світу. Їм подобається потрапляти у центр подій, граючи ролі або використовуючи руки, щоб торкатися та обробляти, для розуміння поняття чи ідей [7].

Іноземна мова — найважчий предмет для кінестетиків. Як і багато інших типів учнів, «кінестетичні студенти» мають вигоду від використання флеш-карток.

Поповнення словникового запасу може бути важким для цих учнів, проте важливо з'єднати їх або дати їм працювати в парах, роздавати аркуші із новими ЛО і пропонувати учням складати речення, використовуючи слова з аркуша. Вчителі можуть доручити учням записати свої приклади речень, а потім піднести їх до дошки та записати, щоб усі побачили. Ця демонстрація дозволяє дітям рухатися і взаємодіяти один з одним, створюючи позитивне стимулювання [12].

Через свою активну природу кінестетикам найскладніше досягти успіху у звичайних умовах [10]. Найкраще такі учні навчаються за допомогою ігор, проєктів; з використанням практичних засобів навчання; через відповіді під час уроку на написані на дошці запитання.

Проте варто зазначити, що в учнів не може привалювати тільки один стиль. Зазвичай, їх декілька. Деякі науковці погоджуються із цим, стверджуючи, наприклад, що немає зв'язку між схильністю до стилів навчання (зорового чи слухового) та їх ефективністю у тестах на розуміння тексту чи аудіювання.

Підсумовуючи все вище згадане, зазначимо, що специфіка диференційованого навчання у середній школі полягає в тому, що матеріали та проблеми, що будуть поставати на уроках іноземної мови перед учнями, мають сформулювати та підготувати їх до подальшого життя. Важливим моментом є те, що здатність учнів до вивчення іноземної мови різна, тому вчителю необхідно приділити увагу як слабким учням, так і учням із середнім та високим рівнями, що зумовило необхідність надання методичних рекомендацій.

На основі обробки теоретичного матеріалу, розроблено наступні методичні рекомендації щодо впровадження диференційованого підходу на уроках іноземної мови у середній школі:

- для ефективного впровадження підходу диференціації, вчитель має використовувати *VAK/VARK-модель*, щоб матеріал якнайкраще відповідав стилю навчання кожного учня;
- використовувати таксономію Блума, адже її використання передбачає формулювання пізнавальних завдань, які забезпечують досягнення навчальних результатів різного рівня та розвиток критичного мислення;
- потрібно впроваджувати диференційоване навчання за чотирма параметрами: за змістом, процесом, продуктом та середовищем навчання; такий модифікації передують вивчення і врахування викладачем учнівських (студентських) потреб — готовності, інтересів учнів та профілю навчання;
- домашнє завдання теж обов'язково має бути розподілене відповідно до рівня учнів. Наприклад, учні високого рівня можуть підготувати проект, де вони б поміркували над певними проблемами та їх вирішенням, учні середнього рівня можуть написати твір, а слабким учням треба вивчити новий лексичний матеріал.

Висновки і перспективи подальших пошуків. Отже, на сучасному етапі розвитку методичної науки диференційоване навчання займає важливе місце, адже вкрай необхідно враховувати індивідуальні здібності та особливості учнів для навчання іноземної мови. Впровадження диференційованого навчання іноземної мови у середній школі необхідне, адже в учнів середньої школи з'являється вибіркове ставлення до предметів, формуються власні погляди, і вони готові висловлювати свою думку, якщо їх вмотивувати. Для розвитку критичного мислення учнів треба знайти підхід до кожного з них, використовуючи *VARK-модель* та таксономію Блума. Перспективним вбачається розгляд особливостей диференційованого навчання у

старшій школі, а також в умовах університету, що дає змогу приділяти увагу індивідуальним особливостям та здібностям учня або студента на всіх етапах навчання.

Список використаної літератури

1. Грезина Н. Дифференцированное обучение в начальной школе. URL: [http://school46.tgl.ru/sp/pic/File/docs/Stati_nashih_pedagogov/v/Z_school46.tgl.ru_Stati_nashih_pedagogov_Moy_Differentsirovanoe](http://school46.tgl.ru/sp/pic/File/docs/Stati_nashih_pedagogov/Z_school46.tgl.ru_Stati_nashih_pedagogov_Moy_Differentsirovanoe)
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») : Постанова. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>
3. Дrajниця С. Дифференціація навчання: актуальні проблеми та пріоритетні шляхи реалізації в інтегрованому освітньому просторі ВНЗ // С. Дrajниця, О. Дrajниця, О. Дудар 2010. С. 178–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2010_2_45
4. Рацы А. Дифференцированное обучение как средство повышения эффективности урока. URL: <https://infourok.ru/differencirovanное-obuchenie-na-urokah-angliyskogo-yazika-2565401.html>
5. Differentiation in action! URL: http://pdst.ie/sites/default/files/Session%20%20Differentiation%20Resource%20_0_0.pdf
6. Differentiation: Planning and Teaching Strategies. URL: <http://courses.lumenlearning.com/educationx92x1/chapter/differentiation/>
7. Gladka O. Implementing Differentiated Approach into the Process of Teaching First-Year Students English / O. Gladka // Thinking Globally — Teaching Locally: Book of Papers of the 2019 National TESOL-Ukraine Convention. April 9–10, 2019 yr. / Publishing House I. Ivanchenko, 2019. P. 44–45.
8. Key Elements of Differentiated Instruction. URL: http://pdo.ascd.org/LMSCourses/PD11OC115M/media/DIIntro_M4_Reading_Key_Elements.pdf
9. Lauren Elrick. 4 Types of Learning Styles: How to Accommodate a Diverse Group of Students : Стаття [Електронний ресурс]. URL: <http://www.rasmussen.edu/degrees/education/blog/types-of-learning-styles/>
10. The University of Kansas — 4 Different Learning Styles You Should Know: The VARK Model. URL: <https://educationonline.ku.edu/community/4-different-learning-styles-to-know>

11. VAK Learning Styles. Understanding How Team Members Learn. URL: <http://www.mindtools.com/pages/article/vak-learning-styles.htm>
12. VARK Learning Styles — The Kinesthetic Learner. URL: <http://medium.com/@homespunandhandson/vark-learning-styles-the-kinesthetic-learner-5109618d03e4>